

Ключові слова: тренінгові технології, тренінг, інноваційні методи і форми навчання, інтерактивні технології навчання, інноваційна діяльність, модель розвитку професійних умінь викладача застосовувати інноваційні методи і форми навчання.

Divinska Natalia. Training technologies in the development of professional skills of the teacher to apply innovative methods and teaching forms

The article highlights the basic requirements for the teacher, reveals the possibilities of using training technologies during self-development and self-education. It was found that the professional training of specialists in the vast majority depends on the skill of the teacher, his willingness to interact and to apply innovative technologies. The necessity of updating the technologies of improving the professional competence of teachers is substantiated. The focus is on the effectiveness of the introduction of training technologies in the process of professional training, which involves the establishment of constructive interaction in the educational process and aimed at developing important skills and creative abilities, which allows you to successfully solve professional problems. The model of development of professional skills of the teacher to apply innovative methods and forms of training is presented. The conclusion is made about the expediency of developing teaching methods through the use of training technologies and the development of professional skills to apply innovative methods and teaching forms.

Key words: training technologies, training, innovative methods and teaching forms, interactive learning technologies, innovative activities, model of development of professional skills of a teacher to apply innovative methods and teaching forms.

УДК 372.878

ДОНЕЦЬКА І.І.,
магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Педагогічне дорадництво),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ЗАДОРЖНА О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Загальна постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема творчого виховання і розвитку підростаючого покоління в останні роки, у зв'язку з глобальними змінами в освіті та культурі, набуває особливої важливості та актуальності. У суспільстві зростає потреба у високоінтелектуальних творчих особистостях, і це вимагає розробки нових методів виховання дітей, веде за собою відмову від традиційних методів, підкреслює необхідність використання нетрадиційних підходів до гармонійного розвитку як основи подальшого вдосконалення особистості. А це, у свою чергу, означає, що до вчителів, у тому числі і до викладачів музики постійно зростає рівень вимог. Одним із засобів всебічного розвитку особистості є, як відомо, музика, роль якої в шкільному віці важко переоцінити.

Музичне виховання вже не одне десятиріччя розглядається у нерозривному зв'язку із загальними завданнями морального виховання. Д. Б. Кабалевський, висловлюючи думку ряду представників педагогіки, писав: "Головним завданням масового музичного виховання є не тільки вивчення музики саме по собі, скільки вплив через музику на весь духовний світ учнів, на їх моральність" [3, с. 112].

Таким чином, найважливішим завданням сучасної освіти є формування стійких світоглядних позицій, в рамках яких особливого значення набувають ціннісні орієнтації молоді, що визначають їх моральні, естетичні, соціальні уявлення і переконання [4]. Не менш важливим аспектом музичної освіти є створення умов для гармонізації логічного і образного мислення учнів, розвитку їх творчого потенціалу, оскільки креативність мислення творчої особистості сприяє її саморозвитку і самореалізації в різних сферах життя. Культурне самовираження є однією з загальноновизнаних у світі компетенцій.

Сучасні програми виховання і навчання дітей на перший план повинні висувати розвиваючу функцію музичного мистецтва, що забезпечує становлення особистості дитини і орієнтує педагога на його індивідуальні особливості, всебічний розвиток, формування загальнолюдських і духовних цінностей, а також здатностей і інтегративних якостей особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні завдання розвитку підростаючого покоління підтверджують актуальність і породжують необхідність знаходження більш ефективних підходів щодо методичного забезпечення музичної освіти.

Вчитель музичного мистецтва повинен мати різноплановий розвиток навичок та вмінь, володіти методами музичної педагогіки, методом порівняння, розвинути у словесному та всіма методами роздумів під музику. Захоплювати учнів розповідями та давати теоретичні знання про музичні напрямки, стилі, жанри; визивати позитивні емоції, доносячи навчальний матеріал.

Як сказав колись видатний діяч мистецтва, Б. В. Асаф'єв: "Справжній педагог повинен бути фахівцем не тільки в будь-якому одному напрямку музики, а бути універсалом, тобто виконавцем, диригентом, практиком, теоретиком, істориком у музиці, етнографом, в одній особі" [2, с. 23].

В розробку проблеми музичної освіти внесли великий вклад музикознавці і теоретики, а саме: Б. Асаф'єв, Б. Яворський, Ю. Тюлін, Л. Мазель, Є. Назайкинський, В. Медушевський, а також психологи - Б. Теплов, М. Блінова та інші. Слід зазначити роботи виконані в останні роки, що розглядають цю проблему в педагогічному аспекті, а саме праці Ю. Алієва, Н. Ветлугіної, В. Велобородової, Є. Проворової, Г. Падалки, О. Ростовського та інших.

Так Є. Проворова наголошує, що реалізація освітніх завдань, які наразі висуваються щодо художньо-естетичного виховання учня середньої школи "значною мірою залежить від професіоналізму вчителя музики, який доцільно поєднує в собі риси педагога і психолога, музикознавця, культуролога, вихователя, менеджера освіти, тьютора, фасилітатора, його успішної багатоаспектної фахово-методичної діяльності, що орієнтована на творчість і новаторство" [6, с. 26].

За останні роки серед науковців було зроблено чимало досліджень на дану тему. Проте в них наявні суперечності, адже у вчених теоретиків та методистів є власні погляди на це питання. До числа складних питань, які потребують нагального вирішення відносяться: необхідність реалізації нових парадигмальних освітніх позицій щодо фахової підготовки сучасного вчителя музики; недостатня аргументація новітніх освітніх процесів у наукових джерелах; брак активних фахівців з креативним мисленням, що забезпечують професійну підготовку майбутніх вчителів музики, які б виступали як конкурентноспроможні спеціалісти; необхідність формування мистецькопедагогічних компетентностей учителів мистецького профілю поєднанням як традиційних, так і інноваційних форм та методів фахової підготовки; задоволення нагальної потреба у забезпеченні гнучкого характеру освітнього процесу тощо.

Застарілий методичний інструментарій фахової підготовки примушує шукати нові, більш ефективні підходи щодо методичної підготовки вчителя музики в сучасній школі. Ми в своєму дослідженні спиралися на праці Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, Л. Бочкарьової, І. Зязюна, А. Козир, В. Орлова, Г. Падалки, Є. Проворової, О. Рудницької, О. Ростовського, О. Хижної, В. Шульгіної, які зазначають, що є нагальна потреба в оновленні та оптимізації системи методичної підготовки вчителів музики.

Метою представленого дослідження є висвітлення основних підходів та критеріїв щодо методичної підготовки вчителя музики у відповідності до пріоритетних завдань музичної освіти в середній школі.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Музична освіта, як наголошують дослідники, а разом з нею і виховання та розвиток підростаючого покоління пов'язані не тільки з музикою, а й з історією, естетикою, мистецтвознавством, філософією, педагогікою, дидактикою, психологією, віковою фізіологією, соціологією тощо. Тому і організація методичної роботи вчителя музики має ґрунтуватися на міждисциплінарній взаємодії та комплексному підході.

При організації методичної роботи вчителів музики в середній школі необхідно враховувати також їхню методичну підготовленість. Серед критеріїв методичної підготовленості дослідниця Є. Проворова виокремлює наступні: "міру сформованості спонукальних мотивів та ціннісних орієнтацій до оволодіння методичною діяльністю; ступінь розуміння сутності, особливостей та вимог до методичної діяльності; міру здатності до творчих впроваджень у методичній діяльності; ступінь сформованості емоційно-вольової включеності до методичної діяльності; ступінь оволодіння комунікативною діяльністю на основі сформованої асертивності" [6].

Важливість удосконалення методичної підготовки вчителів музики ми вбачаємо в тому, що саме від нього залежить формування художньо-естетичних компетентностей учня середньої школи. Саме за допомогою музики можна виплеснути свої емоції, визначитися зі ставленням до подій і явищ. Музика як джерело краси формує почуття прекрасного, а різні види музичної діяльності розвивають його.

"Музика є засобом розвитку естетичних почуттів дітей. Вона наближена до дитячої емоційної культури, і, будучи зверненою до їх почуттів, здатна вчиняти більший вплив, ніж будь-який метод виховання" [8, с. 86].

За своєю сутністю і змістом музика дуже емоційна, і тому створює прекрасні можливості для розвитку емоційної сфери дітей. Музика і вміння її слухати і розуміти робить людину духовно багатшою і більш досконалою, оскільки в ній знаходять відображення всі думки і почуття людей, їх моральні цінності і моральні ідеали: любов і дружба, вірність і честь, добро і справедливість, вміння співчувати і співпереживати [7, с. 123].

Залучення дітей до музики розвиває в них почуття прекрасного. При систематичних заняттях навіть діти молодшого шкільного віку швидко навчаються визначати характер музики, її настрій, розрізняти темп і жанр. Діти люблять слухати твори, дивитися музичні постановки, самим брати участь в них. Необхідно відзначити, що поряд з навчальним предметом "Музика" в закладах середньої освіти існує можливість викладання факультативних занять і ведення різних студій музичної спрямованості. Ця діяльність сприяє збагаченню внутрішнього світу учнів, їх розвитку засобами мистецтва.

Вирішальний фактор, що визначає успішне вирішення завдань формування художньо-естетичних компетентностей у учнів, пов'язаний із реалізацією потенціалу саме музичної освіти. У зв'язку з цим гостро постає проблема створення умов для підвищення рівня предметно-методичної компетентності вчителів, оволодіння ними інноваційним мисленням, рефлексивної культурою, вмінням моделювати свою педагогічну діяльність, аналізувати, зіставляти результативність своєї праці з кращими педагогічними зразками.

Для організації діяльності методичних формувань вчителів музики ми пропонуємо єдину тему "Розвиток предметно-методичної компетентності педагогів в умовах оновлення змісту освіти". Для досягнення мети і завдань викладання музики найважливішими умовами є високий рівень володіння педагогами предметними знаннями, їх постійна актуалізація та поглиблення, орієнтація в сучасних методах мистецької освіти і творча реалізація в освітньому процесі [5].

Основними завданнями методичної роботи з учителями музики, на наш погляд, є підвищення якості освітнього процесу з навчального предмету "Музика" за допомогою вдосконалення предметно-методичної компетентності педагогів; впровадження в освітній процес сучасних методів, прийомів і технологій, які сприяють організації продуктивної діяльності учнів на навчальних заняттях з музики; організація контролю і оцінки знань учнів за умов безоціночного навчання на уроках музики; узагальнення та поширення ефективного педагогічного досвіду викладання навчального предмета "Музика" на базовому рівні і на факультативних заняттях музичної спрямованості; методичний супровід підвищення рівня предметно-методичної компетентності вчителів, їх підготовки до атестації і кваліфікаційного іспиту.

В рамках організації методичної роботи з учителями музики особливу увагу слід приділити створенню умов для вдосконалення їх предметно-методичної компетентності з метою загального і духовно-морального розвитку і творчої самореалізації учнів.

Методична підтримка вчителів музики з впровадження досягнень науки, передового педагогічного досвіду, ефективних форм і методів навчання здійснюється районною методичною мережею, що включає наступні методичні формування: методичні об'єднання, проблемні групи, творчі групи, школи вдосконалення педагогічної майстерності, школи молодого вчителя тощо.

Їх діяльність планується відповідно до кадрового потенціалу, професійних вмінь та навичок, а також з урахуванням актуальних проблем і наявного ефективного педагогічного досвіду педагогів регіону.

У педагогічній діяльності предметна методика навчання є важливою, оскільки вона – проміжна ланка між педагогічною теорією і реальною практикою викладання певного предмета. При організації роботи з дітьми шкільного віку обов'язково повинні враховуватися вікові та особистісні особливості, і тому в якості основних підходів до роботи вчителя музики в середній школі використовуються наступні підходи: гуманістичний, аксіологічний, культурологічний, особистісно-діяльний, полісуб'єктний, креативний, фасілітаційний, індивідуально-творчий, полікультурний.

Гуманістичний підхід є світоглядною і моральною основою формування і розвитку особистості. Гуманістично орієнтована філософія освіти - це стратегічна програма якісного оновлення освітнього процесу на всіх його щаблях.

Аксіологічний підхід включає орієнтацію дітей на загальнолюдські, національні цінності і включають в себе цінності комунікативного характеру (організація діалогічного спілкування в навчально-виховному процесі), цінності, що орієнтують на розвиток творчої індивідуальності, здібностей, цінності, що дозволяють здійснювати творчу самореалізацію особистості.

Культурологічний підхід - це залучення особистості до загальнолюдської культури. Культурологічний підхід має великий вплив на естетичний розвиток, формування гуманітарної культури особистості.

Особистісно-діяльнісний підхід, як провідна стратегія освіти дозволяє поставити особистість в центр педагогічного процесу.

Полісуб'єктний підхід пов'язаний, перш за все, з використанням різних форм спільної діяльності, співпраці педагогів і дітей. Використання в процесі занять різних групових та індивідуальних форм веде

не тільки до співпраці, а й до співтворчості. В рамках полісуб'єктного підходу сучасний педагог повинен вміти здійснювати ефективну взаємодію в системі: "педагог-дитина", "дитина-дитина". Педагог не виховує, не вчить, а актуалізує, стимулює прагнення особистості до самовираження [9].

Креативний підхід орієнтує на формування творчої індивідуальності, вироблення творчого стилю діяльності, а також уміння організовувати спільну творчу діяльність в полікультурному середовищі інноваційного освітнього закладу.

Фасілітаційний підхід передбачає гнучке використання різноманітних стилів навчання, співпраця педагога і дитини.

Індивідуально-творчий підхід вимагає розробки різноманітних, диференційованих завдань (репродуктивно-творчих, творчих, дослідницьких) дозволяють актуалізувати творчий потенціал кожної дитини в різних видах освітньої діяльності.

Полікультурний підхід передбачає організацію педагогічного процесу в освітній установі з урахуванням традицій, культурної спадщини народів.

Педагогічний процес, заснований на позначених вище підходах, забезпечує комфорт дітям, дозволяє в процесі навчальних занять в повній мірі розкрити свої здібності.

На нашу думку для вирішення проблеми якісної методичної підготовки вчителів музики, здатних реалізовувати зазначені вище підходи у власній професійній діяльності, потрібно звернути увагу на вдосконалення фахової підготовки ще на етапі навчання у закладах вищої освіти. Одним з таких напрямків, що підтверджує свою актуальність, є розробка та впровадження у освітній процес ЗВО низки провідних науково обґрунтованих принципів у сфері методичної підготовки фахівців напряму "Музичне мистецтво", а саме: системності (В. Андрущенко, П. Анохін, С. Архангельський, В. Беспалько, В. Докучаєва, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Кушнір, В. Луговий, О. Олексюк, Н. Талізін), інтегративності (І. Алексашина, В. Беспалько, С. Гончаренко, Ю. Мальований, В. Моргун, В. Разумовський), детермінізму (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), емерджентності (Н. Дем'яненко, І. Зязюн, В. Сластьонін), взаємодії педагогічного університету і школи (В. Алфімов, О. Задорожна, В. Кожевников, А. Литвин, М. Дідовик, Н. Муранова, Л. Окулова) тощо.

Науковці довели, що внутрішня цілісність структурних компонентів педагогічної діяльності свідчить про її якісний рівень, змістову органічність та фундаментальність. Методична компетентність є концентрованою якістю, динамічною комбінацією знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, моральноетичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному освітньому рівні.

Таким чином, методична компетентність педагога-музиканта – це інтегральна характеристика особистості, що визначає здатність вирішувати професійні завдання в ситуаціях реальної практичної музично-освітньої діяльності та відповідає основним видам методичної діяльності учителів музики.

Особливо слід звернути увагу на більш плідне співробітництво закладів вищої освіти та школи з організаційно-методичних питань. Безпосередня участь студентів у освітньому процесі школи сприятиме формуванню у кожного майбутнього вчителя музики власного стилю педагогічної діяльності та системи особистісних професійно-ціннісних орієнтирів. Суттєву роль у реалізації такої освітніх закладів відіграють такі види співпраці, як методичні ради, предметні методичні об'єднання, методичні семінари й практикуми з музично-освітніх проблем, робота проблемних груп, школи молодого вчителя.

Цікавим видом методичної роботи є співтворчість педагогічних колективів університету та школи за конкретною науково-методичною темою (наприклад, "Ігрові технології на уроках музики в початковій школі", "Формування музично-сценічної культури учнів-підлітків", "Вивчення музики масових жанрів в загальноосвітній школі як педагогічна проблема" тощо).

Така спільна дослідно-методична робота вчених-педагогів та вчителів-практиків має плідні результати, що охоплюють проблеми змісту та операціоналізації різних видів педагогічної діяльності вчителя, забезпечує вирішення теоретичних і практичних питань організації навчального процесу та дозволяє реалізувати вищеозначені підходи.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Нагальна потреба вдосконалення організації методичної роботи вчителів музики повинна враховувати вимоги сучасності щодо формування художньо-естетичних компетентностей учня середньої школи. Для реалізації цього над завдання доцільно використовувати комплексний підхід, що включає гуманістичний, аксіологічний, культурологічний, особистісно-діяльний, полісуб'єктний, креативний, фасілітаційний, індивідуально-творчий, полікультурний.

Керуючись висновками здійсненого наукового дискурсу дозволимо собі стверджувати, що педагог-музикант повинен бути перш за все свідомим суб'єктом педагогічної творчості, що можливо за умов активної освітньо-практичної діяльності, успіх якої залежить від особистісних якостей, сформованості методичної компетентності як здатності застосовувати загальнопедагогічні, методичні

та спеціальні музичні уміння в навчально-виховній роботі з учнівською аудиторією. Відтак, оптимізація методичної підготовки майбутніх учителів музики у відповідності до вищезазначених підходів є не тільки можливою, але й необхідною умовою для збереження специфіки системи музично-педагогічної освіти та подальшого розвитку її як соціокультурного феномену.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адиянова М. Н. Значимость музыкального образования в творческом развитии учащегося. *Концепт*. 2015, Спецвыпуск № 20. URL: <http://e-koncept.ru/2015/75326.htm> (дата звернення: 14.10.2020)
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. М., 1952. 57 с.
3. Кабалевский Д. Как рассказывать детям о музыке? М.: Просвещение, 2005. 224 с.
4. Лукьянова М. И. Психолого-педагогическая компетентность учителя. *Педагогика*. 2001. № 10. С. 56-61.
5. Петько Л. В. Активізація творчого розвитку особистості учнів як фактор педагогічної майстерності вчителя іноземної мови. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2010. № 2. С. 99–103.
6. Проворова Є. М. Методична підготовка майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу : теорія і практика : монографія. *Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка*, 2017. 340 с.
7. Толстокоров Е. С. Эстетическая значимость музыкального искусства как средства духовнонравственного воспитания школьников. *Kant*. 2014. № 2. С. 123–125.
8. Цыпляева А. В. Воспитание личности через интегративную музыкальную деятельность. *Педагогика искусства*. 2012. № 4. С. 86–92.
9. Шилова Н. Е. Роль музыки в процессе воспитания нравственных чувств ребенка. *Педагогическое образование в России*. 2013. № 1. С. 112–115.

Донецька Ірина Ігорівна, Задорожна Ольга Миколаївна. Сучасні підходи щодо організації методичної роботи вчителів музики

В статті досліджуються сучасні підходи щодо організації методичної роботи вчителів музики, що повинні бути спрямовані на створення умов для підвищення рівня предметно-методичної компетентності вчителів, оволодіння ними інноваційним мисленням, рефлексивної культурою, вмінням моделювати свою педагогічну діяльність, аналізувати, зіставляти результативність своєї праці з кращими педагогічними зразками. Зазначено, що в якості основних підходів до роботи вчителя музики в середній школі доцільно використовувати наступні підходи: гуманістичний, аксіологічний, культурологічний, особистісно-діяльний, полісуб'єктний, креативний, фасілітаційний, індивідуально-творчий, полікультурний.

Доведено, що оптимізація методичної підготовки майбутніх учителів музики у відповідності до вищезазначених підходів є не тільки можливою, але й необхідною умовою для збереження специфіки системи музично-педагогічної освіти та подальшого розвитку її як соціокультурного феномену.

Ключові слова: наукові підходи, методична робота, музична освіта, предметно-методичні компетентності, педагогічна діяльність, вчитель музики, учні.

Donetska Iryna, Zadorozhna Olha. Modern approaches to the organization of methodical work of music teachers

The article examines modern approaches to the organization of methodical work of music teachers, which should be aimed at creating conditions for improving the subject-methodical competence of teachers, their mastery of innovative thinking, reflective culture, ability to model their teaching, analyze, compare the effectiveness of their work with the best pedagogical samples. It is noted that as the main approaches to the work of a music teacher in high school it is advisable to use the following approaches: humanistic, axiological, culturological, personal-active, polysubjective, creative, facilitation, individual-creative, multicultural.

It is proved that the optimization of methodical training of future music teachers in accordance with the above approaches is not only possible but also a necessary condition for preserving the specifics of the system of music and pedagogical education and its further development as a socio-cultural phenomenon.

Key words: scientific approaches, methodical work, music education, subject-methodical competences, pedagogical activity, music teacher, students.